

CHARACTERISTICS OF THE ACTIVITIES OF LOCAL GOVERNMENT BODIES IN FOREIGN COUNTRIES

Olimov Sherzod Baxtiyor o'g'li ¹

¹ Tashkent State Law University

<https://doi.org/10.5281/zenodo.4903072>

ARTICLE INFO

Received: 20th May 2021
Accepted: 25th May 2021
Online: 30th May 2021

KEY WORDS

Constitutional legal basis of local self-government in Russia and Germany, the order of formation of local government

ХОРИЖИЙ МАМЛАКАТЛАРДА МАҲАЛЛИЙ ДАВЛАТ ҲОКИМИЯТ ОРГАНЛАРИ ФАОЛИЯТИНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ

Олимов Шерзод Бахтиёр ўғли ¹

¹ Тошкент Давлат Юридик Университети

MAQOLA TARIXI

Qabul qilindi: 20-May 2021
Ma'qullandi: 25-May 2021
Chop etildi: 30-May 2021

KALIT SO'ZLAR

Россия ва Германияда маҳаллий ўзини ўзи бошқаришининг Конституциявий ҳуқуқий асослари, Маҳаллий бошқарув органларини шакллантириш тартиби

КИРИШ

Халқаро ҳамжамиятда ривожланган давлатлар каторида турадиган йирик давлатлар – Германия Федератив Республикаси ҳамда Россия Федерацияси мисолида бошқарув органлари ҳамда муниципал органларнинг тизимини такомиллаштириш ва самарадорлигини оширишга қаратилган ислохотлардаги натижаларни миллий қонунчилигимизга

ABSTRACT

The article examines the prospects for the organization of local government at a new level as a result of localization of advanced foreign experience, national values in order to achieve the full goals of reforms in the developing new Uzbekistan, to ensure the welfare of the state and society.

ANNOTATSIYA

Мақолада бугунги ривожланаётган янги Ўзбекистонда олиб борилаётган ислохотларнинг тўлиқ мақсадларини рўёбга чиқариши, давлат ва жамият фаровонлиги кафолатларини қарор топтириши мақсадида илгор хорижий тажрибаларини, миллий қадриятларни кўзлаган ҳолда маҳаллийлаштириши натижасида Маҳаллий бошқарувни янги даражада ташкил қилишидаги истиқболи Федератив давлатлар мисолида ўрганилди.

татбиқ қилишда тажриба сифатида ўрганишимиз мумкин.

1990 йилларда Россия ва Германияда катта ислохотлар даври бўлди. Икки давлатда олиб борилган маъмурий ислохотлар ўз хусусиятига эгадир. Мазкур давлатлар тарихий ва сиёсий жараёнларининг ўхшашлиги билан, шунингдек, ушбу мамлакатларда истиқомат қилувчи халқларнинг иқтисодий

ривожланиш даражаси, тарихий анъаналари ва менталитети билан боғлиқ бўлган сезиларли фарқлар ҳам кўзга ташланади.

Бунда асосий фарқ, Германиянинг ўзини ўзи бошқариш органларининг Конституциявий кафолатларини ривожлантиришнинг ўзига хос хусусияти ҳамда Германия эркин шаҳарлари анъаналари ва князликларнинг маҳаллий ўзини ўзи бошқариш тизимини шакллантиришда умумий Европа меъёрлари билан уйғунлигида кўринади.

Шу билан бирга, И.В.Нефедовнинг фикрига кўра, Германия федерализми илгари автоном кироликларни, князликларни ҳамда эркин шаҳарларни бирлаштириш йўли билан шакллантирилди, улар иттифоқ шартномаси даврида ўз ваколатлари ва федерал марказнинг ваколатларини аниқ ажратиб олдилар ва уларни кейинчалик тартибга солишни давом эттирдилар. Россия федерализми эса, унитар давлатларни номарказлаштириш жараёнида намонён бўлади[1].

Асосий Қисим

Россия Федерацияси ва Германия Федератив Республикасининг маҳаллий бошқарув тизимларини бешта конституцион[2] асосга кўра қиёсий таҳлил қилишимиз мумкин.

1. Россия ва Германияда маҳаллий ўзини ўзи бошқаришнинг Конституциявий ҳуқуқий асослари.

Биринчи асосга кўра, Россия Федерацияси ва Германиянинг демократик ривожланиш тажрибасидаги сезиларли фарқларга қарамай, маҳаллий ўзини ўзи бошқаришнинг Россия ва Германия қонунчилиқ ёндашувларини таққослашда,

уларда қуйидаги умумий кўринишларни ажратиб кўрсатиш мумкин:

Россия ва Германияда демократик ва ҳуқуқий давлатнинг муҳим принципи сифатида федерал Конституция даражасида маҳаллий ўзини ўзи бошқаришда консолидациянинг мавжудлиги;

Маҳаллий бошқарувни кафолатлаш бўйича давлат мажбуриятининг эълон қилиниши. Бунда муниципалитет аҳолиси учун маҳаллий муаммоларни ҳал қилиш ҳуқуқини, ўз жавобгарлигини қонун доирасида мустақамлаш (Германия Асосий қонунининг 28 абз.2-моддаси, Жамоавий ер қонунлари); (Россия Федерацияси Конституциясининг 130-моддаси; 1312-сонли Федерал қонуннинг 14-моддаси, Маҳаллий ўзини ўзи бошқариш тўғрисидаги минтақавий қонунлар);

Яширин овоз бериш орқали эркин, умумий, тенг, тўғридан-тўғри сайловлар асосида ташкил этилган маҳаллий ўзини ўзи бошқариш органларининг (миллий вакиллик органлари) жамоалари, туманлари, муниципалитетларида мажбурий бўлиш (Германия Асосий қонунининг 28-моддаси, 1-банди, 130-модда); Россия Федерацияси Конституциясининг 131-сонли Федерал қонунининг 35, 40-моддалари);

Тегишли ҳудудлар аҳолисининг фикрини ҳисобга олган ҳолда давлат томонидан муниципалитетларнинг (жамоалар ва уларнинг бирлашмаларининг) чегараларини белгилаш ва ўзгартириш (Жамоалар тўғрисидаги ҳамда Ер тўғрисидаги қонунлар[3]); Россия Федерацияси Конституциясининг 131-моддаси, 131-сонли Федерал қонунининг 12-моддаси, маҳаллий ўзини ўзи

бошқариш тўғрисидаги минтақавий конунлар[4]);

Берилган давлат ваколатларини амалга ошириш учун зарур бўлган харажатларни давлат томонидан молиявий ва моддий қоплаш принципини бирлаштириш (104-модда), Германия асосий қонунининг 2-банди; Россия Федерацияси Конституциясининг 132, 133-моддалари, Федерал конуннинг 63-моддаси №. 131.)

2. Маҳаллий бошқарув органларини шакллантириш тартиби. Маҳаллий бошқарув органлари номзодларига қўйиладиган талаблар.

Иккинчи асосга кўра, Россия Федерациясида ва Германияда маҳаллий ўзини ўзи бошқариш органлари бир қатор ўхшаш хусусиятларга эга. Улар, биринчидан, Россия Федерациясининг маҳаллий ўзини ўзи бошқариш органларининг муайян таркибий тузилмаларида мавжудлигига асосланади, Германияда эса, маҳаллий ўзини ўзи бошқаришнинг бир нечта моделлари мавжудлигида кўринади (Шимолий Германия ва Жанубий Германия), иккинчидан, ГФРнинг Асосий қоидалари маҳаллий ўзини ўзи бошқариш органларини шакллантириш ҳамда органларда номзодларга қўйиладиган талабларни ўзида жамлаган. Бундан ташқари, маҳаллий ҳокимиятнинг тизими ва ваколатлари ҳар бир муниципалитетнинг низом ҳужжатларида белгиланаган.

Я.Ю.Старцевнинг таъкидлашича, Германия федерал ерларида маъмурият раҳбарининг Шимолий Германия ва Жанубий Германия моделидаги ўзини ўзи бошқариш ҳамда губернаторларнинг билвосита сайловларга нисбатан қатъий

позициялари Россия Федерациясидаги мавжуд моделига мос келади[5].

Бундан ташқари, агар Россияда қонун федерация субъектлари губернаторларнинг ваколатларини белгилашнинг ягона тартибини аниқ белгилаб қўйилган бўлса, Германияда қатъий тартиб федерал давлат ва у эрда мавжуд бўлган ўзини ўзи бошқариш органлари моделига кўра белгиланган.

3. Ерлар ва федерацияларнинг ваколатлари.

Ушбу асосни кўриб чиқаётганда, федерациянинг ваколоти кенг бўлган Россиядан фарқли ўлароқ, Германия ерлари армия, полиция ва терроризмга қарши кураш каби стратегик бўлмаган соҳаларда мутлақо мустақил эканлиги кўринади.

4. Бюджет федерализми[6].

Ю.И.Дубровин ўз қарашларида мазкур асосда ўхшаш ёндашувлар билан бир қанча фарқларни ҳам аниқлаб берган. Унинг фикрига кўра, аввало, Германия Асосий қонунининг 10-бўлимида мустақамланган "молиявий тенглаштириш" принципи муҳим аҳамиятга эгадир. Ушбу принципга кўра, барча фуқаролар давлат томонидан тенг даражада иқтисодий хавфсизлик билан таъминланиш ҳуқуқига эга. Шу муносабат билан, "камбағал" ерларни қўллаб-қувватлаш учун барча федерал ерлар томонидан ажратиладиган ягона фонд ҳисобидан ерлар ўртасида маблағлар қайта тақсимланади. Бу бутун Германия бўйлаб ягона юқори турмуш даражасини таъминлашга имкон беради.

Бундан ташқари, агар ушбу горизонтал тақсимот "бой" ерлардан кўплаб шикоятларга олиб келса, уларнинг ваколатларини вертикал равишда

таксимланишига мувофиқ, бюджетнинг 80 фоизини профицит билан қоплаган ерлар иқтисодий заиф федерал ерлар фойдасига диффицитларни қоплашга мажбур бўлишади, бу эса, Германия молиявий Конституцион принципларининг барқарор самарадорлигини кўрсатади. Германия Конституциясининг ўнинчи қисми федерал марказ ва федерал давлатлар ўртасидаги муносабатларни тартибга солувчи принциплар ва қоидаларни ўз ичига олади, бу уларнинг барқарорлигини таъминлайди, сиёсий вазиятнинг исталмаган оқибатларини (масалан, идораларнинг ўзгариши натижасида) олдини олади.

Ҳозирги вақтда "рақобатбардош федерализм"га ўтиш тобора оммалашиб бормоқда, бунда молиявий жиҳатдан кучли ҳудудлар туфайли молиявий заиф ҳудудларни молиявий қўллаб-қувватлаш сиёсати ўзминтақаларига инвестициялар ва бизнесни мустақил жалб қилиш орқали қўллаб-қувватлаш учун ҳудудлар ўртасида рақобат билан алмашилиноқда.

Бундай модел ёрдамида раҳбарият ишларининг аниқ ижобий натижаларини намоиш этадиган ҳудудларга ёрдам кўрсатилади. Мавжуд тизим минтақавий раҳбарларнинг молиявий ривожланишга қаратилган ташаббусларини рағбатлантирмайди, мазкур ортикча маблағлар бошқа минтақаларга юборилади.

Россияда 90-йилларда минтақаларнинг молиявий ҳолатини тенглаштириш сиёсати олиб борилди. Мазкур иқтисодий сиёсат Германиядагидек ижобий натижаларни бермади. И.В.Нефедовнинг фикрига кўра, штат ҳудудининг ўта нотекис иқтисодий ривожланиши шароитида иқтисодий жиҳатдан самарасиз ҳудудларни қўллаб-қувватлаш аввал солиқ имтиёзлари орқали амалга оширилди, бу эса федерал

бюджетда, кейин эса субсидиялар ва субвенциялар орқали "бўшлиқлар" пайдо бўлишига олиб келди[7].

Мавжуд вазиятни баҳолашда "рақобатбардош федерализм"га ўтиш самарали деб қаралди, бунда минтақа раҳбарлари ўз минтақаларини ривожлантиришга жавобгар бўлишади. Бундай ҳолатда давлатнинг роли, уларни амалга ошириш учун зарур бўлган инфратузилма билан таъминлаш орқали ташаббусларни қўллаб-қувватлаш босқичига камайтиради.

5. Маҳаллий ўзини ўзи бошқариш тизимини амалга оширишда жамоатчилик иштирокининг шакллари.

Мазкур шаклларга кўра ҳар икки мамлакатда маҳаллий ўзини ўзи бошқариш тизимлари ўхшашдир. Аҳолининг маҳаллий ўзини ўзи бошқариш тизимини тўғридан-тўғри амалга ошириш шакллари ҳамда аҳолининг маҳаллий ўзини ўзи бошқариш тизимини амалга оширишдаги иштироки федерациянинг ёки маълум бир муниципал бирлашманинг субъектлари даражасида белгиланган.

Бундай шакллар, қоида тариқасида:

маҳаллий референдумда;

шаҳар сайловларида;

фуқаролар йиғилишларида;

худудий ўзини ўзи бошқариш органлари орқали маҳаллий ўзини ўзи бошқариш тизимини амалга оширишда;

шунингдек, федерал ва минтақавий қонунларга зид бўлмаган бошқа шаклларда қатнашишдан иборатдир[8].

Натижа ва Самарадорлик

Шундай қилиб, бешта мезон асосида шуни таъкидлаш мумкинки, Германия

эркин шаҳарлари князликлардаги бошқарувни ташкил этишнинг рационалистик анъанаси билан уйғунлашиши натижасида фуқаролар муниципалитетларининг манфаатларини жамият учун ифода этадиган тизимни яратишга муваффақ бўлишди. Шу билан бирга, корпоратив ҳамкорлик ва молиявий тенглаштириш принципи туфайли бутун федерациянинг ишлаши ва бутун Германияда аҳолининг ягона юқори иқтисодий даражасини кўллаб-қувватланиши таъминланади.

Хулоса

Юқорида Россия ва Германия тажрибасидан кўришимиз мумкинки, иккала давлат тузулиши жиҳатдан бири-бирига ўхшаш, яъни федерация ва муниципал бирлашмалардан иборат. Муниципал ерлар ўз фаолиятига нисбатан мустақил ҳамда беш мезон асосида уларнинг фаолият самарадорлиги баҳоланади. Ўзбекистондаги вилоятлар ўртасида ҳам рақобат муҳитини ошириш мақсадида маҳаллий ҳокимликлар ваколатларини кенгайтириш орқали маҳаллий давлат ҳокимияти фаолиятини самарадорлигини ошириш мумкин.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Немцкая и российская системы муниципального управления в свете проведенных административных реформ | nefedow_iwan@mail.ru
2. Конституция РФ, // <http://www.constitution.ru/>; Конституция ФРГ // http://proektua.org/uploads/zakon/Constitution_of_Germany.pdf
3. http://proektua.org/uploads/zakon/Constitution_of_Germany.pdf
4. Федеральный закон №41 25.04.2012/ <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgireq=doc;base=LAW;n=129120>
5. Старцев Я.Ю. Государственное и муниципальное управление в зарубежных странах. – М. : Изд во РАГС, 2010, -с. 69, 88.
6. Дубровин Ю.И. Современные реформы в странах Европейского союза: общие черты и особенности
7. Немцкая и российская системы муниципального управления в свете проведенных административных реформ | nefedow_iwan@mail.ru
8. Федеральный закон №4125.04.2012// <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgireq=doc;base=LAW;n=129120>